

TÜKETİCİ FİYAT ENDEKSİ HESAPLAMALARI HAKKINDA AÇIKLAMA

Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE), tüketim harcamalarına konu olan mal ve hizmetlere ilişkin fiyatların genel düzeyinde zaman içinde meydana gelen değişimi ölçmektedir. 2003=100 temel yıllık TÜFE zincirleme endeks olarak hesaplanmakta, bu nedenle her yıl fiyat derlenen yerleşim yerleri ve işyerleri, endeks sepetinde yeralan ürünler ve ağırlıkları ile ürünlerin tanımları güncellenmektedir. Aralık ayında yıl boyunca takip edilecek işyerleri belirlenmekte ve izleyen yıl boyunca bu işyerleri takip edilmektedir. Yapılan madde ve ağırlık güncellemeleri her yılın Ocak ayında ilan edilmekte ve yıl boyuncasabit kalmaktadır.

TÜFE sepeti ve ağırlıkları ile açıklanan değişim oranları tek bir birey ya da belirli bir gelir grubuna ait olmayıp ülke ortalamasını ifade etmektedir.

2019 yılından itibaren Gelir İdaresi Başkanlığından (GİB) işyerlerine ait ciro verilerinin elde edilmesi ile perakende sektöründe yer alan marketler ve giyim mağazaları için ciro değerleri kullanılarak işyeri örnekleme yapılmaktadır. Her yıl Aralık ayında en güncel ciro verileri incelenerek, il bazında fiyat derlenen marketler ve giyim mağazaları gözden geçirilmektedir. Perakende sektöründe yer alan marketler ve giyim mağazalarının il bazında ciro büyüklükleri esas alınarak tüketicilerin o ilde yoğun olarak tercih ettiği, en çok satış yapan zincir ve yerel firmalardan fiyat derlenmesi amaçlanmaktadır.

TÜFE, 26 İstatistiki Bölge Birim Sınıflaması Düzey 2 ve Türkiye için tahmin vermekte olup, 26 bölge ve Türkiye için ayrı bir madde sepeti oluşturulmaktadır.

2021 yılında TÜFE’de 81 ilin tamamı ve 225 ilçe kapsamında, 27 980 işyeri ve 4 274 konuttan(kira) 415 madde, 901 madde çeşidi için her ay yaklaşık 550 632 fiyat derlenecektir.

TÜFE kapsamında derlenen fiyatlar, işyerleri ve endeks sepetine ilişkin sayısal bilgiler aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Tüketici fiyat endeksi kapsamıyla ilgili sayısal bilgiler

TÜFE	2017	2018	2019	2020	2021
Madde sayısı	414	407	418	418	415
Madde çeşidi sayısı	910	895	895	897	901
İşyeri sayısı	27 386	28 015	28 711	28 019	27 980
Fiyat sayısı	400 772	415 000	544 256	553 064	550 632
Kira sayısı	4 275	4 274	4 274	4 274	4 274

1. Tüketici fiyat endeksi tüketim sepetinin ve ağırlıkların güncellenmesi

2003=100 temel yıllık TÜFE, zincirleme endeks olarak hesaplanmakta, TÜFE sepetinde yeralan mal ve hizmetler hanehalklarının en güncel tüketim yapısını yansıtacak şekilde oluşturulmakta, endeks sepeti ve ağırlıklar her yıl güncellenmektedir.

TÜFE zincirleme endeks kapsamında her yıl bir önceki yılın Aralık ayını temel kabul eden yeni bir endeks kurulmakta, Aralık ayında kurulan bu yapı cari yıl boyunca aynen korunarak endekshesaplanmaktadır.

2020 yılında ortaya çıkan COVID-19 salgını, hanehalkı tüketim harcamalarını önemli derece etkilemiştir. Salgın sebebiyle tüketim alışkanlıklarında oluşan değişimlerin bir kısmı geçici olurken, bazılarının ise uzun süre devam edeceği öngörülmektedir. 2021 yılında da devam edeceği öngörülen söz konusu etkilerin TÜFE ağırlıklarına en güncel şekilde yansıtılması için Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EuroStat) Aralık 2020’de metodolojik kılavuz¹ yayımlamıştır. Kılavuzda, TÜFE ağırlıklarının oluşturulmasında daha önce referans alınan “t-2” (t=cari yıl) dönemi yerine, “t-1” (bu sene için 2020 yılı) dönemi hanehalkı tüketim harcamalarının kullanılması gerekliliği belirtilmektedir. Daha önceki senelerde metodolojiye uygun olarak; Hanehalkı Bütçe Anketi (HBA) verilerine ilişkin analizlerin sonuçlandığı “t-2” yılına (2 yıl önceki) ait harcama verileri kullanılmaktaydı.

COVID-19 salgını döneminde toplum sağlığına risk oluşturmamak için Nisan 2020 itibarıyla TÜİK’in tüm hanehalkı anketlerinde yüzyüze görüşme uygulaması geçici süre ile durdurulmuş ve bu sebeple TÜFE ağırlıklarının temel veri kaynağı olan, kapsamı gereği farklı bir veri derleme yöntemiyle uygulanması mümkün olmayan HBA, 2020 yılı için tamamlanamamıştır.

2021 yılı TÜFE ağırlık güncellemesi EuroStat’ın konuya ilişkin kılavuzunda belirtilen yöntemler doğrultusunda, 2017-2018-2019 HBA harcama yapısının 2020 yılı Ulusal Hesaplar Hanehalkı Nihai Tüketim Harcama verilerinin değişim hızları kullanılarak güncellenmesi ile hesaplanmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinin bir çoğu TÜFE ağırlıklarının belirlenmesinde Ulusal Hesaplar sistemini esas almaktadır. HBA verilerinde olduğu gibi Ulusal Hesaplar verisinde de; kendi üretiminden tüketim, aynı gelirler, izafi kira ve ikinci el arabaların hanehalkından hanehalkına satışları dışlanarak endeks ağırlık yapısı oluşturulmuştur. Buna ek olarak, tüketim harcamaları verisinde madde çeşidi düzeyinde ağırlık verisi üretilmediği durumlarda idari kayıt verilerinin kullanımına devam edilmiştir.

---

¹<https://ec.europa.eu/EuroStat/documents/10186/10693286/Guidance-on-the-compilation-of-HICP-weights-in-case-of-large-changes-in-consumer-expenditures.pdf>

Belirtilen yöntemlerle oluşturulan ağırlık yapısı Avrupa Birliği tarafından talep edilen Harmonize Tüketici Fiyat Endeksi (Harmonized Indices of Consumer Prices- HICP) için de kullanılmaktadır.

Her yıl Aralık ayında yapılan güncellemede; ağırlığı artan mal ve hizmetler endeks sepetine dahil edilmekte, ağırlığı azalan ürünler sepetten çıkartılmaktadır. Bu nedenle, TÜFE sepetinde yer alan ürünlerin sayısı her yıl değişim gösterebilmektedir. Her yıl ayrıca endeks sepetinde yer alan ürünler için madde tanımları gözden geçirilerek piyasada yer alan en güncel ürün tanımlarına göre güncellenmekte, fiyatlar yıl boyunca bu tanımlar esas alınarak tabletler ile derlenmektedir. TÜFE tüketim sepeti ve ağırlıkları yıl içinde hiçbir şekilde değişmeden sabit kalmaktadır.

COVID-19 salgını ile birlikte hanehalkı harcamalarına dahil olan bazı madde çeşitleri (maske vb.) 2021 yılında sepet kapsamına alınmıştır. (Cerrahi maske, madde çeşidi olarak "Diğer Sağlık Ürünleri" maddesinin altında yer almaktadır.)

2021 yılında TÜFE madde sepetinde, "Kabartma Maddeleri" maddesi altında yer alan "Kuru Maya" madde çeşidi için tanım değişikliği yapılmıştır. Daha önce belirli bir gramajda satışa sunulan bir paket kuru hamur mayası fiyatı takip edilirken, alanda tespit edilen gramaj farklılıklarını nedeniyle ölçü birimi değiştirilmiş ve kilogram bazında ürün fiyatı takibine geçilmiştir. Ayrıca, "Beyaz Peynir", "Sigaralar", "Diğer Sağlık Ürünleri", "Otomobil (Dizel)", "Otomobil (Benzinli)" ve "Resmi Evraklarla İlgili Hizmet Ücreti" maddelerine ilişkin madde çeşit sayısı değiştirilmiş ve madde çeşit ağırlıkları güncellenmiştir. Bu değişikliğin sebebi, hanehalklarının madde çeşidi düzeyinde değişim gösteren güncel tüketim tercihlerinin madde detayına yansıtılabilmesidir. Örneğin; "Sigaralar (madde)" için yeni bir ürünün (madde çeşidi) piyasaya girmesi veya yaygın olarak tüketilir hale gelmesi durumunda madde sepetine çeşit olarak eklenmesi gerekmektedir. Aynı durum otomobiller için de geçerlidir. Her yıl yeni modellerin piyasaya girmesi ve bazı modellerin üretimine son verilmesi nedeniyle "Otomobil (Dizel)" ve "Otomobil (Benzinli)" maddeleri için fiyatı derlenen marka ve modeller (madde çeşidi) güncellenmekte, ayrıca tüketicilerin zaman içinde değişen tercihleri (örneğin; vites türü) de madde çeşidi ve ağırlıklarına yansıtılmaktadır. "Beyaz Peynir (madde)" tanımının hanehalkları tarafından yaygın olarak tüketilmeye başlayan peynir çeşitlerini de kapsayacak şekilde genişletilmiş olması da bu kapsamdadır.

Ocak 2021 dönemi itibarıyla yayımlanan ortalama madde fiyatlarında söz konusu maddeler için gözlenecek fiyat değişimlerinin bu kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir. Zincirleme endeks yapısı dolayısıyla, yapılan güncellemeler endekse saffiyat değişimi olarak yansiyacaktır.

Madde düzeyinde, 2021 yılı için TÜFE sepetine yeni eklenen mal ve hizmetlerin listesi Tablo 2.1’de ve sepetten çıkan mal ve hizmetlerin listesi Tablo 2.2’de verilmiştir.

Tablo 2.1 Tüketici fiyat endeksi 2021 yılı giren madde listesi

Sıra No	Madde adı
1	Turşu
2	Sweatshirt (Kadın için)

Tablo2.2 Tüketici fiyat endeksi 2021 yılı çıkan madde listesi

Sıra No	Madde adı
1	Tere
2	Erik
3	Normal Buzdolabı (Derin Donduruculu)
4	Karışım Kumaşlar
5	Şofben

2021 yılı TÜFE hesaplamalarındaki kullanılacak ana grup ağırlıkları Tablo2.3’de verilmiştir.

Tablo 2.3 Tüketici fiyat endeksi ana grup ağırlıkları

	Ana harcama grupları	2021
1	Gıda ve alkolsüz içecekler	25.94
2	Alkollü içecekler ve tütün	4.88
3	Giyim ve ayakkabı	5.87
4	Konut	15.36
5	Ev eşyası	8.64
6	Sağlık	3.25
7	Ulaştırma	15.49
8	Haberleşme	4.64
9	Eğlence ve kültür	3.01
10	Eğitim	2.28
11	Lokanta ve oteller	5.91
12	Çeşitli mal ve hizmetler	4.73

2. Tüketici fiyat endeksinde kapsanan maddeler için fiyat derleme dönemleri

TÜFE’de tüm vergiler dahil peşin olarak tüketiciye yansıyan fiyatlar derlenmektedir. Temel yıl fiyatları; zincirleme endeks hesaplama yöntemi gereği, bir önceki yılın Aralık ayı için derlenen fiyatlar; cari dönem fiyatları ise 26 Bölge ve Türkiye için hesaplama yapılacak ayın fiyatlarıdır.

TÜFE’de kapsanan maddelerin fiyatlarının takibinde en önemli unsur aynı tanım ve kalitede, aynı özelliklere sahip mal ve hizmetlerin derlenmesidir. Bu nedenle TÜFE sepetinde yeralan maddeler mümkün olduğunca ayrıntılı olarak tanımlanmaktadır.

TÜFE kapsamında fiyat derleme sıklığı piyasadaki fiyat gelişimini yansıtacak şekilde yapılmaktadır. Fiyat hareketliliği yüksek olan ürünlerde daha sık aralıklarla fiyat derlenmektedir. TÜFE’de fiyatların derlenme sıklığı, ayda 2kez, 4 kez ve günlük olmak üzere farklılık göstermektedir. Ay içinde meydana gelebilecek fiyat farklılaşmasının yakalanabilmesi amacıyla, taze sebze ve meyve, tüp gaz, LPG, futbol maçına giriş ücreti ile seçilmiş gıda ürünleri haftada 1 kez olmak üzere, ayda 4 defa derlenmektedir. Sigaralar, benzin-mazot, altın fiyatları günlük, bunların dışında kalan diğer tüm madde çeşitlerinin fiyatları ayda iki kez derlenmektedir.

Fiyat derleme dönemi ayda dört kez olan gıda ürünleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Fiyat derleme sıklığı ayda dört olan gıda ürünleri

Sıra	Madde adı
1	Dana Eti
2	Kuzu Eti
3	Tavuk Eti
4	Süt
5	Yoğurt
6	Beyaz Peynir
7	Yumurta
8	Margarin
9	Ayçiçek Yağı
10	Zeytin
11	Toz Şeker
12	Çay
13	Taze meyveler
14	Taze sebzeler

3. COVID-19 Salgını sürecinde fiyatların derlenmesi

COVID-19 salgını döneminde uygulanan kısıtlamalar neticesinde bazı işyerleri kapanmış ya da çalışma saatleri değiştirilmiş olup, bazı hizmetler ise sağlanamamıştır. Bu süreçte, TÜFE hesaplamalarının aksamadan devam etmesi için alanda fiyat derleme çalışmaları mümkün olduğunca devam ettirilmiştir. Kısıtlamalar nedeniyle alanda fiyata erişilememesi durumunda EuroStat tarafından Nisan ayında yayımlanan kılavuzda² önerilen alternatif yöntemlere başvurulmuştur. Bu kapsamda:

- Telefon ile fiyat derleme,
- İnternet fiyatlarının kullanılması,
- Barkod verileri fiyatlarının kullanılması,
- E-posta ile fiyat toplama

gibi alternatif veri kaynakları kullanılmıştır.

4. TÜFE veri derleme süreçleri ile ilgili yenilikler

Tüketicilerin satın almış olduğu ürünlere ilişkin veriler, çeşitli mali işlemlerin gerçekleştirilebilmesi için ticaret sektöründe faaliyet gösteren firmalarca kayıt altına alınmaktadır. Son yıllarda birçok Ulusal İstatistik Ofisi, perakende marketler tarafından tutulan bu satış verilerinin Tüketici Fiyat Endeksi'nde veri kaynağı olarak kullanımı üzerine çalışmaktadır. Ayrıca, EuroStat konu ile ilgili bir kılavuz yayınlamış ve Uluslararası Para Fonu (IMF) yeni TÜFE el kitabında (Manuel) konuya yer vermiştir. TÜİK'in, barkod (satış) verilerinin TÜFE veri derleme süreçlerine entegre edilmesine yönelik çalışmaları 2018 yılından itibaren devam etmektedir. Bu kapsamda perakende ticaret sektöründe önemli paya sahip zincir marketlerden sağlanan verilerin 2020 yılında analiz süreçleri tamamlanmış ve verinin TÜFE hesaplamaları için kullanıma hazır hale getirilebilmesine yönelik diğer çalışmalar (sınıflama, kod eşleştirmeleri vb.) yapılmıştır. 2021 yılı TÜFE hesaplamalarında perakende ticaret sektöründe önemli paya sahip zincir marketlerden sağlanan barkod (satış) verileri kullanılmaya başlanmıştır. Böylelikle, ayın belirli günlerinde alandan derlenen fiyatlar yerine, firmalardan sağlanan şube bazında günlük satış ve miktar verileri kullanılarak ayın genelini kapsayan fiyatlar endekse dahil edilmiştir. Barkod verilerinin sisteme dahil edilmesiyle TÜFE kapsamında derlenen toplam fiyat sayısının yaklaşık %21'i zincir marketlerden doğrudan temin edilmiş olacaktır.

---

²https://ec.europa.eu/EuroStat/documents/10186/10693286/HICP_guidance.pdf

5. Ana grup ve madde düzeyleri için ağırlık setleri ve madde fiyatlarının internet üzerinden yayımlanması

TÜİK, madde düzeyinde endeks sepeti, madde ağırlıkları ve aylık ortalama fiyatları yayımlanmaktadır. TÜİK internet sayfasında yer alan fiyatlar, toplulaştırılmış 415 madde için ortalama fiyat olarak verilmektedir. Madde fiyatları, o madde altında derlenen madde çeşit fiyatlarının geometrik ortalamasının alınması ve madde çeşidi ağırlığı ile çarpılmasıyla hesaplanan fiyatlardır. TÜFE hesaplamaları kapsamında 901 madde çeşidi için Aralık ayı fiyatları, cari ay fiyatları ile ağırlık verileri kullanılarak endeksler hesaplanmaktadır.

İşyerlerinden fiyatı derlenen bazı madde çeşitlerinde zaman zaman tanım ve kalite değişikliği gibi nedenlerle farklılaşma olmaktadır. Budeğişiklikler internette yayımlanan fiyatlara yansımamakta, söz konusu fiyatlar kalite değişimini içermemektedir. TÜFE, kalite etkilerinden arındırılmış, saf fiyat değişimlerini tespit etmektedir. Örneğin, teknolojinin fazlasıyla motor ve iç donanım bölümlerine girdiği otomotiv sektöründe fiyatı takip edilen otomobilin tanımında bir değişiklik yapıp otomobil tipi ve özellikleri değiştiğinde fiyat derlenmesi gerekiyorsa, işyerinden derlenen otomobil fiyatı madde fiyatı olarak yer almakla birlikte endeks hesabında yapılan yeniliklerin hepsi bir kalite değişimi olarak ele alınmakta ve otomobil arasındaki kalite farkı yok edilerek endeks oluşturulmaktadır. Uygulanan kalite düzeltme yöntemleri, tüm dünya ülkeleri tarafından kullanılan ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), IMF ve EuroStat tarafından hazırlanmış ve internet sitelerinden kolaylıkla ulaşılabilen fiyat endeksleri kılavuzlarında yer alan, uluslararası alanda kabul gören yöntemlerdir ve 2003=100 temel yıllı TÜFE endeksinin kurulumundan itibaren hesaplamalarda kullanılmaktadır.

Endeks hesaplamaları madde çeşidi düzeyinden başlamakta ve elde edilen rakamlar kullanılarak madde düzeyi için endeks hesaplanmaktadır. Örneğin, sepette yer alan otomobil fiyatı bir madde olarak tanımlanmakta ancak birçok farklı otomobil çeşidinden oluşmaktadır. Endeks her bir farklı otomobil çeşidi için ayrı ayrı hesaplanmakta ve her otomobil çeşidinin ağırlığı ile değerlendirilerek otomobil fiyatı için madde düzeyinde endeks hesaplanmaktadır. Doğrudan otomobil fiyatı olarak madde düzeyinde yayınlanan fiyat üzerinden hesaplanacak endeks değeri, madde çeşidi fiyatları ve madde çeşidi ağırlıkları kullanılarak hesaplanan otomobil endeksinden farklı olacaktır.

Bu çerçevede kullanıcıların madde düzeyinde verilen ağırlıklar ve ortalama madde fiyatları üzerinden hesaplayacakları endeks rakamları, yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı yayımlanan TÜFE rakamlarından farklılık gösterebilecektir.

6. Özel kapsamlı TÜFE göstergelerinin yayımlanması

TÜFE'nin yanı sıra Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası talepleri ve gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan özel kapsamlı TÜFE göstergelerinin yayımlanmasına devam edilecektir.